

Wyzwania nowej kadencji w opinii członków Krajowej Sieci Konsultacyjnej Liderów – czyli co środowiska lokalne myślą o nowej kadencji?

Krajowa Sieć Konsultacyjna Liderów to autorski projekt Szkoły Liderów, który podejmuje wyzwanie małego zainteresowania Polaków wpływaniem na sprawy publiczne. Posiadając szeroką bazę absolwentów poszczególnych programów, Szkoła Liderów postanowiła stworzyć przestrzeń dla głosu aktywnych liderów lokalnych. W ten sposób chcemy sprawić, by opinie odbiorców regulacji w dziedzinie polityk publicznych były istotne przy ich ustanawianiu.

60 wybranych osób przeszło specjalne szkolenia w zakresie pracy z mieszkańcami i uzyskało dostęp do elektronicznego systemu konsultacyjnego. Zebrany w ten sposób silny głos społeczności lokalnych pragniemy przekazać decydentom i uczynić ważnym elementem debaty publicznej.

Wybory samorządowe odbędą się w Polsce 16 listopada br. Siódmy raz wybierzemy naszych przedstawicieli do rad gmin, piąty do rad powiatów i sejmików wojewódzkich. Czwarty raz w wyborach bezpośrednich oddamy nasze głosy na kandydatów na wójtów, burmistrzów i prezydentów miast. Kolejny raz warszawiacy wskażą radnych poszczególnych dzielnic stolicy.

Nadchodząca kadencja to nowe i stare problemy, z którymi będą musieli zmierzyć się nasi przedstawiciele. Z tej okazji postanowiliśmy zadać pytanie Krajowej Sieci Konsultacyjnej Liderów, jakie są najważniejsze wyzwania stojące obecnie przed poszczególnymi szczeblami samorządów.

Tematy dominujące w ogólnopolskiej debacie publicznej nie zawsze są zbieżne z najważniejszymi problemami obywateli i lokalnie istotnymi dyskusjami. Dlatego poprosiliśmy pochodzących z różnych rejonów Polski liderów i liderki również o to, by wskazali, jakie kwestie w nadchodzącej kadencji będą najczęściej poruszane przez mieszkańców w społecznościach lokalnych.

W niniejszym raporcie przedstawiamy uzyskane wyniki, które pozwalają stworzyć mapę stojących przed gminami, powiatami i województwami wyzwań i najważniejszych bolączek Polaków.

WYZWANIA – GMINA

Gmina to jednostka samorządu pozostająca najbliżej obywateli, co w przeprowadzonej sondzie widoczne jest w ilości oczekiwanych względem niej działań. Liderzy poruszyli prawie trzydzieści tematów, którymi ich zdaniem w nadchodzącej kadencji powinny zająć się władze gminne. Włodarzom wojewódzkim wyznaczono dwadzieścia obszarów.

Nadchodząca kadencja przypada na nowy okres programowania budżetu Unii Europejskiej. W latach 2014 -2020 w ramach polityki spójności Polska otrzyma ponad 82,5 mld euro, a kolejne fundusze zostaną rozdysponowane w obrębie wspólnej polityki rolnej i dotacji na rybołówstwo.¹ Jest to ostatnia wieloletnia perspektywa finansowa, w której Polska ma szanse na tak duże wsparcie.

Świadomość tego faktu i jednocześnie doświadczenia zebrane przez władze samorządowe w poprzednich latach powodują, że **hasło funduszy unijnych było najczęściej powtarzaniem wyzwaniem stojącym przed gminą**. 43 proc. liderów i liderki poruszyło tę kwestię w swoich wypowiedziach, przy czym często zaznaczając, że musi być to „mądre”, dążące do rozwoju lokalnego wydatkowanie środków. Wielokrotnie fundusze były „słowem kluczem” determinującym całe życie samorządów.

Liderzy i liderki wspominają przy tym, o przeszkodach mogących stanąć na drodze pozyskiwania środków - braku stabilności finansowej samorządów i co za tym idzie wkładu własnego. Wśród wypowiedzi pojawiły się pojedyncze głosy wspominające o potrzebie gwarancji państwowych dla władz lokalnych. Bardzo powiązana z tematem funduszy unijnych kwestia **problemów finansowych samorządów gminnych** poruszona została przez 20 proc. liderów i liderki.

Drugim najbardziej poruszającym przedstawicieli Sieci Konsultacyjnej tematem okazała się **potrzeba realnego kontaktu władz z mieszkańcami gminy**. Liderzy i liderki wskazują na pozorną konsultacji społecznych i oderwanie polityki lokalnej od rzeczywistych problemów społeczności. Wspominają o tej kwestii zarówno mieszkańcy dużych miast, jak i małych i średnich gmin.

Następnym elementem, z którym będą musiały zmierzyć się władze lokalne jest **bezrobocie, ubóstwo i podążające za nimi wykluczenie społeczne, na które wskazało 20 proc. liderów i liderki**.

O trudnej sytuacji oświaty przypomniało 16 proc. przedstawicieli Sieci. Utrzymanie szkół pochłania znaczną część budżetów gminnych, co prowadzi do zamykania mniejszych placówek.

Infrastruktura drogowa według 11 proc. liderów i liderki będzie stanowiła ważne wyzwanie dla włodarzy gminnych. Działacze lokalni zwracają przy tym uwagę zarówno na stan asfaltu

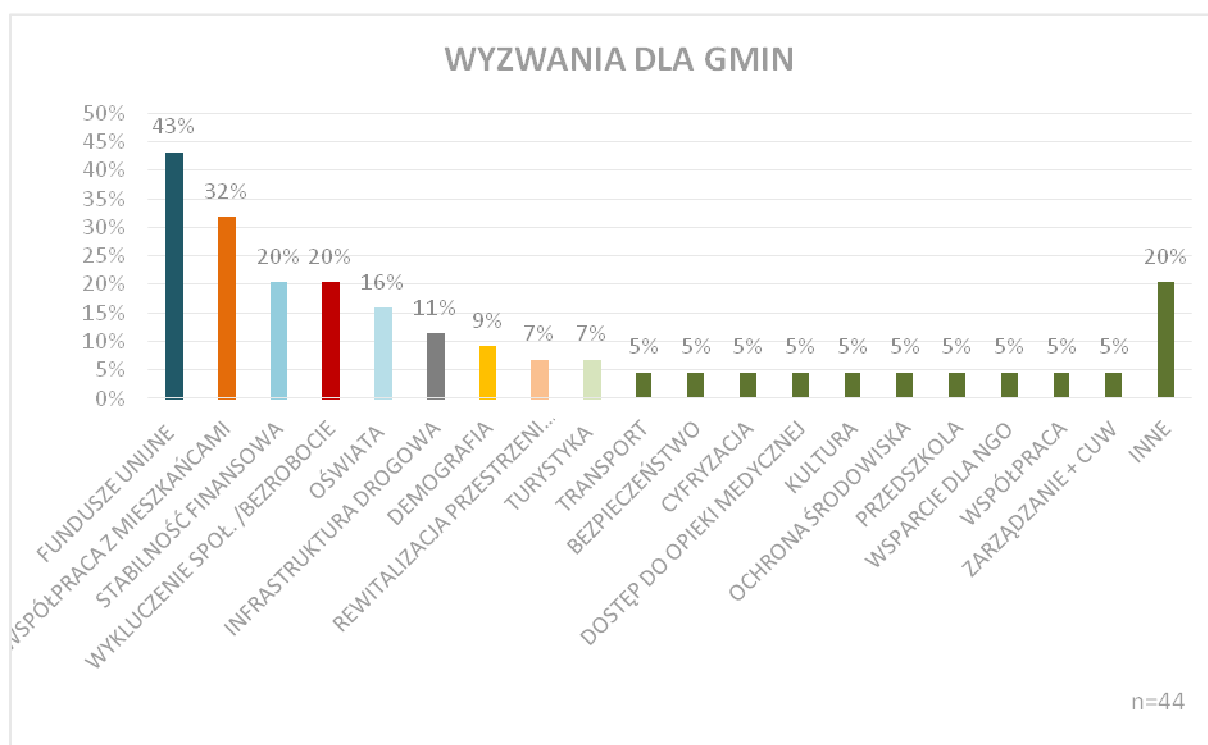
¹ https://www.mrr.gov.pl/FUNDUSZE/FUNDUSZE_EUROPEJSKIE_2014_2020/strony/start.aspx

i ciągnące się w miastach remonty, jak również na ważne połączenia drogowe, których brak jest silnie odczuwany w poszczególnych gminach i całym regionach.

Wśród ważnych dla 9 proc. mieszkańców tematów pojawiły się również problemy wynikające z demografii, a zwłaszcza niekorzystne procesy migracyjne, które prowadzą do wyludniania wielu obszarów.

Listę zagadnień wymienionych przez zrzeszonych w Krajowej Sieci Konsultacyjnej Liderów działaczy i działaczki oraz procent osób wskazujących poszczególne tematy przedstawia poniższy wykres.

WYZWANIA - POWIAT

Zadania **powiatów** według przedstawicieli Sieci Konsultacyjnej układają się inaczej. Wyzwania stojące przed tym szczeblem samorządu zdominowane są przez trzy główne problemy, których obecność w tym zestawieniu wynika w dużej mierze ze struktury budżetów powiatowych. Po 23 proc. liderów i liderek wskazało w tym zakresie na **oświatę, czyli utrzymanie szkół ponadgimnazjalnych i dostosowanie ich działalności do potrzeb rynku pracy** oraz na **służbę zdrowia, czyli zarządzanie szpitalami i zapewnienie dostępu do specjalistów** jako główne problemy powiatów.

Trzecim wyzwaniem tego samorządu, prawdopodobnie ze względu na działalność na tym szczeblu powiatowych urzędów pracy, jest zdaniem liderów i liderek aktywne przeciwdziałanie **bezrobociu**.

Jak stwierdził jeden z przedstawicieli Sieci Konsultacyjnej „**powiat to ciągle kilometry strasznych dróg**” – **16 proc.** liderów i liderek wskazało na poprawę stanu dróg jako na zadanie czekające starostwa w nowej kadencji.

Taka sama liczba liderów i liderek podkreśliła również koordynacyjną rolę powiatów, które powinny **utrzymywać lepsze relacje z gminami i budować między nimi pola współpracy**.

Na tym poziomie o funduszach unijnych, podobnie jak o kulturze i ochronie środowiska wspomniało jedynie 5% uczestników i uczestniczek sondy.

Analizując odpowiedzi liderów i liderek dotyczące powiatów nie można pominąć faktu, że mimo iż Szkoła o to bezpośrednio nie zapytała, zabierają oni również głos w dyskusji na temat celowości istnienia tego szczebla samorządu. Zdecydowana większość z przedstawicieli i przedstawicielek Sieci Konsultacyjnej nie poruszyła tej kwestii i w odpowiedzi na pytanie wymieniała jedynie kolejne wyzwania.

Zdecydowana grupa 20 proc. liderów i liderek uważa jednak, że odtworzone w 1999 r. powiaty należy zlikwidować. O niejasnościach związanych z funkcjonowaniem tego szczebla samorządu świadczy ponadto fakt, że **9 proc. z aktywnych lokalnie działaczy i działaczek nie umiało powiedzieć**, jakie wyzwania czekają władze powiatowe w najbliższej kadencji, przy czym byli to przede wszystkim mieszkańcy miast na prawach powiatu. Część liderów i liderek natomiast miała trudności ze wskazaniem ogólnych problemów lub stwierdziła wprost, że zadaniem powiatów będzie wyróżnienie się, bo „dla mieszkańców gmina i powiat to jedno”.

WYZWANIA – WOJEWÓDZTWO

Na poziomie **województwa** powraca temat funduszy unijnych, co jest szczególnie zrozumiałe, gdy weźmiemy pod uwagę, że w nowym okresie programowania samorządy tego szczebla zarządzać będą większą niż dotąd pulą środków europejskich. Jak czytamy na stronach Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w poprzedniej perspektywie 2007-2013 „ok. 25 proc. wszystkich środków było wdrażanych przez samorządy, obecnie będzie to niemal 40 proc”.²

Na tym poziomie aż **48 proc. zapytanych liderów i liderek wskazało na środki unijne**, jako najważniejsze wyzwanie. Z czego 19 proc. przypomina przyszłym radnym sejmików wojewódzkich o konieczności dbania o równomierny rozwój całych regionów, a kolejne 19 proc. wskazuje na transport, a zwłaszcza połączenia kolejowe, jako kluczowe zadanie urzędów marszałkowskich.

² https://www.mrr.gov.pl/fundusze/Fundusze_Europejskie_2014_2020/strony/start.aspx

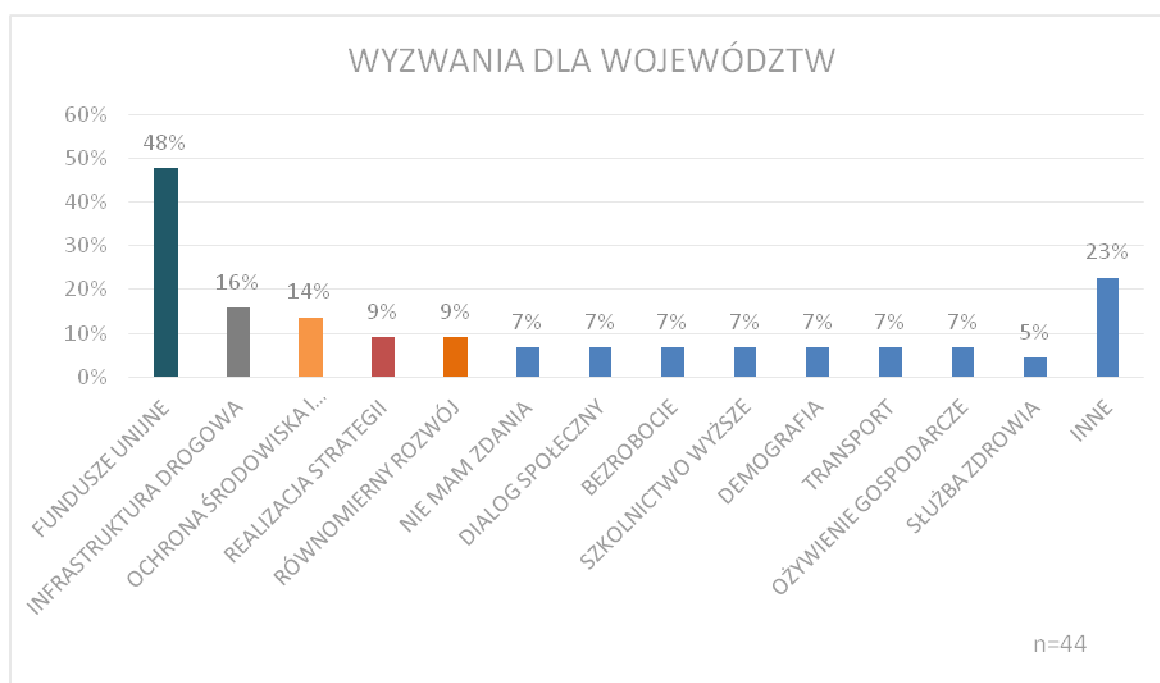

W odniesieniu do samorządu wojewódzkiego żadne inne zadanie nie zostało wymienione przez więcej niż 16 proc. liderów i liderek. **Dokładnie taka ilość wskazała znów na problem połączeń drogowych i ich jakości, jako wyzwanie, które także z tego poziomu powinno być rozwiązywane.**

Na szczeblu regionalnym pierwszy raz wyraźniej pojawił się element troski o środowisko i krajobraz naturalny przede wszystkim istotny dla liderów i liderek w kontekście rozwoju turystyki, o czym wspomniało 14 proc. aktywistów i aktywistek.

Niezależnie od środków unijnych 9 proc. liderów i liderek wymieniło jeszcze konieczność realizowania na tym poziomie, niekoniecznie przynoszących szybkie zyski, długofalowych strategii i również 9 proc. potrzebę budowania przez urzędy marszałkowskie pola współpracy między znajdującymi się na danym terenie jednostkami niższych szczebli.

Listę zagadnień wymienionych jako wyzwania dla województw i procent osób wskazujących poszczególne tematy przedstawia poniższy wykres.

Podsumowując wypowiedzi liderów i liderek, trzeba pamiętać o tych problemach, które nie zostały szczególnie podkreślone przy omawianiu wyzwań dla kolejnych szczebli samorządu, ale które policzone łącznie również zostały wskazane przez istotną grupę działaczy.

Takimi kwestiami są **transport publiczny i wykluczenie komunikacyjne** wskazane przez w sumie 18 proc. odpowiadających na sondę osób. Wyróżniającym się tematem są również **problemy demograficzne i wynikające z nich konsekwencje**. Liderzy i liderki przypominają o niekorzystnych procesach migracyjnych powodujących wyludnianie się poszczególnych obszarów. Wspominają o starzeniu się społeczeństwa, a przede wszystkim o

wynikających z mniejszej ilości dzieci trudnościach w utrzymaniu lub konieczności likwidacji szkół. Łącznie o tych wyzwaniach wspomniało 23 proc. liderów.

Ostatnim ważnym z punktu widzenia Sieci Konsultacyjnej problemem jest **kwestia współpracy**, która warunkuje powodzenie prawdopodobnie większości przedstawianych spraw,

ale w sposób odrębny została wskazana przez 27 proc. liderów. Temat ten pojawił się przede wszystkim na poziomie powiatów i województw, (o czym wspomniano), ale też gmin, w których poszczególne instytucje powinny lepiej współpracować na rzecz rozwoju lokalnej społeczności.

Jakie problemy będą w największym stopniu poruszane przez mieszkańców w społecznościach lokalnych?

W pierwszej części pytań przedstawiciele i przedstawicielki Krajowej Sieci Konsultacyjnej Liderów wymieniali wyzwania stojące przed władzami samorządowymi. W drugiej części, na podstawie swoich długoletnich obserwacji, mieli wskazać, jak swoje problemy określają mieszkańcy lokalnych społeczności. Jakie sprawy będą najbardziej aktywizować poszczególnych obywateli.

W tym miejscu odpowiedzi liderów i liderek były często bardzo zdecydowane i jednoznaczne. **Bezrobocie i ubóstwo, także osób pracujących, wskazało 57 proc. lokalnych działaczy.** Dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej ukazują, że stopa bezrobocia rejestrowanego na koniec września br. wyniosła 11,5 proc.³. Zdaniem przedstawicieli i przedstawicielek Sieci Konsultacyjnej, nie można jednak zapominać o olbrzymich różnicach w poziomie bezrobocia w poszczególnych częściach kraju. W czasie gdy w Warszawie i Poznaniu bez zatrudnienia pozostaje około 4 proc. zdolnych do pracy mieszkańców, w powiecie szydłowieckim bez pracy jest wciąż ok. 35 proc. W takiej samej sytuacji jest około 30 proc. społeczności w powiecie piskim i podobna ilość na przykład w powiecie braniewskim.

Wedle wydanego w 2013 r. raportu GUS „Ubóstwo w Polsce” w 2012 roku 7,2 proc. Polaków żyło poniżej tzw. ustawowej granicy ubóstwa. Autorzy dokumentu zaznaczają jednak, że gdyby liczyć poziom ubóstwa według progu interwencji socjalnej wprowadzonego w IV kwartale odsetek takich osób wyniósłby 13,2 proc.⁴

³ <http://www.mpips.gov.pl/aktualnosci-wszystkie/zatrudnienie-i-przeciwdzialanie-bezrobociu/art,6917,wrzesien-rekord-ofert-pracy.html>

⁴ „Poniżej tzw. ustawowej granicy ubóstwa żyło w 2012 r. 7,2% osób, co oznacza wzrost wartości wskaźnika o 0,6 p. proc. w odniesieniu do roku poprzedniego. Należy jednak zauważyć, iż podana wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem w 2012 roku została obliczona z uwzględnieniem dwóch obowiązujących w tym roku progów interwencji socjalnej przyjmowanych

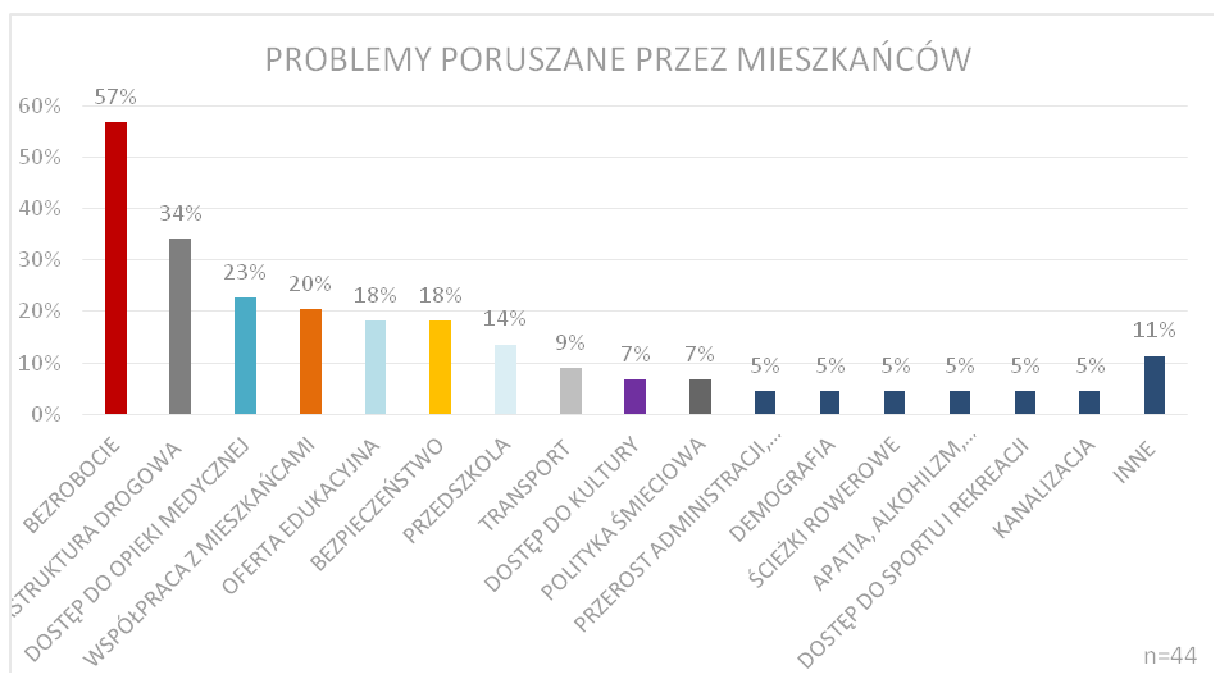

Znajdująca się w wyzwaniach gmin na drugim miejscu współpraca z mieszkańcami w kontekście problemów rzeczywiście aktywizujących lokalne społeczności spadła na czwartą pozycję z 20 proc. wskazań.

Druga kwestia, która w nadchodzącej kadencji będzie najbardziej zdaniem liderów i liderek aktywizować mieszkańców to infrastruktura drogowa. Wskazało na ten problem 34 proc. liderów i liderek. W następnej kolejności problem palący zwłaszcza na poziomie powiatów, czyli dostęp do opieki medycznej – wymieniło 23 proc. biorących udział w sondzie liderów i liderek.

Oferta edukacyjna, przepełnione szkoły będą szczególnie aktywizować mieszkańców zdaniem 18 proc. działaczy i działaczek, tyle samo osób wymieniło również bezpieczeństwo.

Listę problemów, jakie będą w największym stopniu poruszane przez mieszkańców w społecznościach lokalnych i procent osób wskazujących poszczególne tematy przedstawia poniższy wykres.

Opracowanie raportu: Maria Szymborska, Centrum Wyzwań Społecznych UW na zlecenie Krajowej Sieci Konsultacyjnej Liderów Szkoły Liderów

za granicę ubóstwa ustawowego: niższego, obowiązującego w pierwszych trzech kwartałach 2012 roku oraz wyższego, zwaloryzowanego po sześciu latach progę, który stanowi kryterium przyznania pomocy społecznej od 1 października 2012 roku. W przypadku, gdyby stopa ubóstwa ustawowego dla całego roku 2012 liczona była według progę wprowadzonego w IV kwartale, odsetek osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej ustawowej granicy ubóstwa wyniósł by nie 7,2%, a 13,2%.”

Projekt jest realizowany w ramach programu „Obywatele dla Demokracji”
finansowanego z Funduszy EOG.

Maria Szymborska

Koordinator i ewaluator projektów w Centrum Wzrywań Społecznych UW, w ramach Międzywydziałowych Środowiskowych Studiów Doktoranckich przy Wydziale Historycznym UW przygotowuje rozprawę doktorską na temat procesów kształtowania polityk publicznych w samorządach w odniesieniu do nowych koncepcji zarządzania w administracji publicznej.

Szkoła Liderów

Szkoła Liderów powstała latem 1994 roku z inicjatywy profesora Uniwersytetu Oxfordzkiego Zbigniewa Pełczyńskiego. W lutym 1997 roku w wyniku usamodzielnienia się programu powstało Stowarzyszenie Szkoła Liderów, które następnie – w 2014 roku przekształciło się w Fundację Szkoła Liderów.

Naszą misją jest promocja idei przywództwa w Polsce, upowszechnianie dialogu i debaty publicznej oraz wspieranie rozwoju kompetencji Liderów opinii publicznej. W naszych programach uczestniczą osoby z różnych opcji politycznych i społecznych.

W badaniu wyzwań samorządu wzięli udział członkowie KSKL: Adrian Krzanowski (Krosno), Agnieszka Dolata (Swarzędz), Agnieszka Łuczka-Sękulska (Książnice), Agnieszka Zwierzyńska (Raków), Aneta Nowak (Knurów), Anna Wysocka-Gazda (Wrocław), Alicja Wąsik (Frączki), Bożena Szulc-Busińska (Nowinka), Dariusz Lasocki (Warszawa), Dawid Orpach (Dąbrowa Górnicza), Eulalia Mikołajuk (Ulan-Majorat), Ewelina Wojciechowska (Toruń), Grażyna Czajkowska (Łomża), Grażyna Kapaon (Strachówka), Grzegorz Dudzik (Zielonka), Hanna Siemieńczuk (Warszawa), Iwona Dybus-Grosicka (Tarnobrzeg), Jacek Piwowarski (Staszów), Jan Borowski (Świnoujście), Jarosław Hermaszewski (Głogów), Jarosław Skórski (Olsztyn), Joanna Ciechanowska-Barnuś (Poznań), Jolanta Kwiatkowska (Stegna), Jolanta Podwysocka (Zgierz), Katarzyna Olejnik (Warszawa), Kryspin Radzio (Warszawa), Maciej Klimek (Wojkowice), Maciej Prażmo (Kozłowo), Magdalena Filaber (Wołomin), Magdalena Nieckarz (Serock), Marzenna Modrzejewska (Pelplin), Michał Jakubowski (Plecewice), Natalia Targońska (Kłodzko), Piotr Kowalski (Łódź), Piotr Wlazło (Żuromin), Sebastian Czwojda (Krobia), Urszula Podurgiel (Ełk), Urszula Zalewska (Gdynia), Włodzimierz Szczałuba (Nietulisko Duże), Wojciech Makowski (Ełk). Dodatkowo wypowiedzieli się Absolwenci programów Szkoły Liderów: Leszek Gawarecki, Agata Nowacka-Bednarz, Beata Jarosz, Bartosz Puchowski